

'Via de tv emigreerden we elke avond naar de BRD'

Thierse over zijn herinneringen aan de val van de Muur

Achtergrond - 31 juli 2009

(3 juli 2009) Wolfgang Thierse, vice-voorzitter van de Bondsdag en voormalig Oost-Duits oppositielid, zat op 9 november 1989 thuis voor de tv, toen hij SED-topman Schabowski hoorde zeggen dat vrij reizen naar het Westen per direct was toegestaan. “Wat bedoelt-ie? vroeg ik. Ik was zo verbijsterd, ik ben niet eens de straat op gegaan. Ik kon het gewoon niet geloven.”

Toen het nieuws eenmaal was doorgedrongen, was Thierse's eerste reactie, net als die van veel andere oppositieleden: ‘Nu kunnen we onze staat eindelijk zelf vormgeven’. Op 10 november zat hij dan ook in de Berlijnse Gethsemanekirche, waar de oppositie samenkwam, en discussieerde over de toekomst van de DDR. “Pas twee dagen na de val van de Muur ben ik naar het Westen gegaan en heb ik op straat sekt gedronken.”

Thierse sprak vorige week in de lezingenreeks ‘Wendepunkte 49/89’ op het Duitsland Instituut Amsterdam over de val van de Muur. “Onze leus bij de protesten in het najaar van 1989 was: ‘Wir sind das Volk’, wij bepalen nu wat er gebeurt. We wilden vrije verkiezingen, vrijheid van meningsuiting en vrij kunnen reizen.”

Geen keus

“Maar de leus veranderde al snel in: ‘Wir sind ein Volk’. Want alles wat we wilden bestond al, direct naast ons, in de Bondsrepubliek.” Thierse was lid van de Freie Volkskammer, het in 1990 eerste vrij gekozen parlement van de DDR. Een vereniging in de vorm van een toetreding van de DDR tot de BRD was onvermijdelijk, bleek al snel. “Dat is geen verwijt. Zo gaan die dingen.”

“De economische bodem werd onder onze voeten weggeslagen”, legt de SPD'er uit. “Er heerste een enorme tijdsdruk door het economisch verval, door het ongeduld van de Oost-Duitsers en door de buitenlandspolitieke onzekerheid. Want onze buurlanden stonden niet te springen om een verenigd Duitsland. We moesten een praktische oplossing zoeken.”

“Er wordt nu wel eens gezegd dat de DDR niet had moeten toetreden tot de BRD, dat het anders beter was geweest,” aldus de SPD’er. “Ik was er destijds bij en had ook een andere voorstelling van de vereniging. Maar we hadden geen keus.”

Stukgelezen boeken

Aan de vreedzame revolutie van 1989 ging een lange emancipatiegeschiedenis vooraf, vertelt Thierse. “We zijn gevormd door het voorbeeld van Russische dissidenten als Andrej Sacharov en Aleksandr Solzjenitsyn en door de Tsjech Vaclav Havel. Hun boeken werden de DDR binnengesmokkeld en ik las ze ademloos uit. In één ruk, de hele nacht door, en dan gaf ik ze door aan de volgende.”

Ook de Poolse vakbeweging Solidariteit was een inspiratiebron. “In 1980 kwamen in Polen arbeiders en intelligentsia samen. Dat was iets ongehoords, dat waren altijd gescheiden werelden. Wij keken daar vol bewondering naar. Dat Poolse proces werkte aanstekelijk.”

Maar de ervaring in de DDR was dat er niets kon veranderen als er in Moskou niets veranderde, zegt Thierse. “Dat leerden we van de opstanden in Hongarije in 1956 en in Praag in 1968. Maar ook al van de opstand in de DDR van 17 juni 1953. Ik weet nog hoe teleurgesteld mijn vader toen was. Hij was altijd een fan geweest van de West-Duitse kanselier Konrad Adenauer, maar die deed toen niets. Het bleef alleen bij praten. Toen had Adenauer voor mijn vader afgedaan.”

Oost-Duits zelfbewustzijn

Ondanks die gedeelde ervaringen ontstond er niet zoiets als een nationale DDR-identiteit, vertelt het voormalige DDR-oppositielid. “De communistische partij SED heeft er alles aan gedaan om zo’n identiteit te creëren met antifascisme en de marxisme-leninistische ideologie.”

Maar daar redde de staat het niet mee. “Elke avond emigreerden we via de televisie naar West-Duitsland”, legt Thierse uit. “Polen had een eigen nationale identiteit, maar wij waren een gedeelde staat. Er was altijd ook een West-Duitsland. Als de BRD en de DDR tegen elkaar voetbalden, heette het: Duitsland speelt tegen de DDR. Voor de bevolking van de BRD was hun land Duitsland, niet West-Duitsland.”

Juist het einde van de DDR zou een belangrijke peiler voor het zelfbewustzijn van Oost-Duitsers moeten zijn, vindt Thierse. “Wij zagen onszelf altijd als grijs, bang, aangepast volkje, minder moedig dan de Polen en de Hongaren. En opeens gingen we in 1989 wél de straat op.”

Het keerpunt werd 9 oktober 1989 in Leipzig, vertelt de SPD'er. "Tot dan toe waren we bang geweest dat het protest op een bloedbad kon uitlopen. Maar we hoorden 's nachts op de West-Duitse radio dat er honderdduizend mensen de straat op waren gegaan en dat er geen schot was gelost. Dat was ongelooflijk en heel belangrijk."

Tramnummers

"We riepen bij de demonstraties: 'Wir bleiben hier'. Dat is raar om te zeggen als je in een gevangenis leeft. Maar steeds meer mensen konden weg, via Hongarije of Praag. Wij wilden ons land juist veranderen. 'Wir bleiben hier' was een aanklacht tegen het regime."

De gevolgen van de val van de Muur waren groot, vooral voor de Oost-Duitsers. "Ons hele leven veranderde, tot en met de tramnummers in Oost-Berlijn aan toe. Het rechtssysteem, het sociale en economische systeem: alles werd overgenomen van de Bondsrepubliek."

Zelfs de goede dingen die de DDR had, verdwenen. "Gelukkig zie je daar nu - in iets andere vorm - weer iets van terugkeren. Praktijkgerichte opleidingen bijvoorbeeld. Of poliklinieken, die we in de DDR hadden, maar in West-Duitsland veel ongebruikelijker waren."

Voor West-Duitsland waren de gevolgen veel minder ingrijpend. "Al zie je die daar inmiddels ook", grinnikt Thierse. Hij noemt de verhuizing van de regering van Bonn naar Berlijn en de massale verhuizing van Oost-Duitsers naar het Westen. Bovendien konden "zeer middelmatige West-Duitse managers" goede banen krijgen in het Oosten.

'Das Leben der Anderen'

"De vereniging heeft ook positieve kanten", zegt Thierse. "De Muur viel net op tijd om mooie oude Oost-Duitse steden nog te kunnen redden van hun ondergang. Gaat u eens naar Görlitz. Ik ben daar in 1988 geweest: het was een ruïne. Nu is het er prachtig. Oost-Duitse acteurs, schrijvers, sporters, allemaal verrijken ze de cultuur van de Bondsrepubliek."

Een goede verwerking van het verleden van de DDR heeft tijd nodig, zegt Thierse. "Er worden veel films over de DDR gemaakt. Maar die zijn niet allemaal even genuanceerd. 'Das Leben der Anderen' is een spannende film, maar bevestigt wat mij betreft vooral heel sterk het vooroordeel: de DDR is de Stasi. 'Goodbye Lenin' is beter en genuanceerder. Daarin kon je lachen om de angst, de rare dingen."

"De omgang met het verleden blijft een pijnlijk proces", zegt Thierse. "Het

oordeel over mensen kan nooit zijn dat hun leven is mislukt. Het systeem is mislukt, daar mag je hard over oordelen. Maar niet over de mensen.”

Marja Verburg is redacteur van het Duitslandweb

Afbeeldingen:

DIA

Dit is een artikel gedownload via [duitslandinstituut.nl](https://www.duitslandinstituut.nl).

Artikel:

<https://www.duitslandinstituut.nl/artikel/3326/via-de-tv-emigreerden-we-elke-avond-naar-de-brd>